

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Економіка праці та соціально-трудові відносини

Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)
Код та назва спеціальності, галузь знань	C1 Економіка та міжнародні економічні відносини (за спеціалізаціями), спеціалізація C1.01 Економіка C Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини
Тип та назва освітньої програми	Освітньо-професійна програма «Цифрова економіка»
Статус навчальної дисципліни	Обов'язкова компонента (ОК-15)
Курс, семестр викладання	2 курс, 3 семестр
Трудомісткість навчальної дисципліни	4 кредити ЄКТС (120 академічних годин), з них: денна (очна) форма навчання: лекц. – 22 год., практ. зан. – 22 год., самост. роб. – 76 год.; заочна форма навчання: лекц. – 12 год., практ. зан. – 12 год., самост. роб. – 96 год.
Мова викладання	Українська
Кафедра	Публічного управління та цифрової економіки
Факультет	Бізнесу та соціальних комунікацій

Розробники / викладачі

ТОЧИЛНА Юлія Юріївна,
доцент кафедри публічного управління та цифрової економіки, кандидат економічних наук, доцент

E-mail: lula_2405@ukr.net

Консультації: згідно розкладу консультацій кафедри публічного управління та цифрової економіки, каб. 231К (головний корпус)

Загальна інформація про дисципліну

Мета дисципліни	формування системного розуміння закономірностей розвитку та функціонування трудових відносин у суспільстві, а також набуття здобувачами освіти теоретичних знань і практичних навичок у сфері підвищення ефективності праці та зниження
------------------------	---

	соціальної напруги. Реалізація мети здійснюється через опанування теоретико-методичних основ ефективного використання робочої сили, створення сприятливих умов праці, збагачення її змісту, розвиток творчого потенціалу працівників, підвищення продуктивності праці та забезпечення всебічного розвитку людини як ключового чинника ефективності суспільного виробництва.
Компетентності, формуванню яких сприяє дисципліна	ЗК-4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК-10. Здатність бути критичним і самокритичним. ЗК-12. Навички міжособистісної взаємодії. СК-4. Здатність пояснювати економічні та соціальні процеси і явища на основі теоретичних моделей, аналізувати і змістовно інтерпретувати отримані результати. СК-8. Здатність аналізувати та розв'язувати завдання у сфері економічних та соціально-трудова відносин.
Програмні результати навчання	ПРН-6. Використовувати професійну аргументацію для донесення інформації, ідей, проблем та способів їх вирішення до фахівців і нефахівців у сфері економічної діяльності. ПРН-11. Вміти аналізувати процеси державного та ринкового регулювання соціально-економічних і трудових відносин.

Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Праця як сфера життєдіяльності та важливий фактор виробництва.	Сутність категорії «праця» та її соціально-економічні характеристики. Особливості праці. Функції праці. Роль праці у розвитку людини. Визначення значення праці в житті людини і суспільства. Характер та види праці. Соціальний та структурний характер праці. Класифікація видів праці.
Тема 2. Населення та трудові ресурси суспільства.	Населення як суб'єкт соціально-економічних відносин. Соціально-економічні категорії, що характеризують людські ресурси: населення, економічно активне населення, трудові ресурси, трудовий потенціал. Характеристика демографічних процесів. Ознаки демографічної кризи в Україні. Показники руху населення. Природний рух населення. Загальний коефіцієнт народжуваності. Загальний коефіцієнт смертності. Міграційний рух. Соціальний рух. Економічний рух. Трудові ресурси та їх соціально-економічна характеристика. Характеристика економічно активного та економічно неактивного населення. Трудовий потенціал та трудові ресурси підприємства. Основні фази відтворення трудових ресурсів. Професійна орієнтація. Структура трудового потенціалу. Негативні наслідки міграції для розвитку трудового потенціалу. Проблеми формування та функціонування трудового потенціалу за сучасних умов. Стратегічні завдання збереження і розвитку трудового потенціалу України.
Тема 3. Система соціально-трудова відносин і соціальне партнерство	Сутність соціально-трудова відносин. Аналіз факторів, що впливають на стан трудових відносин. Визначення необхідності реформування систем соціально-трудова відносин в Україні та виділення її основних принципів. Економічна характеристика сторін соціально-трудова відносин. Характеристика основних сторін соціально-трудова відносин: наймані працівники, роботодавці й держава. Роль держави в соціально-трудова відносинах. Групи суб'єктів соціально-трудова відносин. Предмет соціально-трудова відносин. Рівні соціально-трудова відносин. Принципи та типи соціально-трудова відносин. Патерналізм. Соціальне партнерство. Солідарність, субсидіарність, конфлікт, дискримінація. Економічна сутність соціального партнерства. Тристороння основа соціального партнерства. Функції системи соціального партнерства. Принцип співробітництва як основа соціального партнерства. Основні задачі соціального партнерства. Форми та принципи соціального партнерства. Профспілки. Загальні та специфічні принципи організації роботи партнерів. Завдання та моделі

	соціального партнерства. Трипартизм. Біпартизм. Держава в системі соціально-трудових відносин. Індикатори розвитку соціального партнерства в Україні.
Тема 4. Ринок праці як середовище формування зайнятості та безробіття	Поняття ринку праці та його елементи. Особливості ринку праці. Попит та пропозиція на робочу силу. Ціноутворення на ринку праці. Основні функції ринку праці. Кон'юнктура ринку праці. Безробіття. Структура та типи ринків праці. Японська, американська та шведська модель ринку праці. Сегментація ринку праці. Сучасний стан і регулювання ринку праці в Україні. Сутність, форми та види зайнятості. Безробіття як соціально-економічне явище. Види та форми безробіття. Показники зайнятості та безробіття населення. Державне регулювання зайнятості населення України. Соціальний захист населення від безробіття. Світові, національні та регіональні особливості зайнятості та безробіття
Тема 5. Організація, нормування та ефективність праці	Поняття ефективності праці. Продуктивність та рентабельність праці як основні показники її ефективності. Значення зростання продуктивності праці в економіці країни. Суспільно-нормальна інтенсивність праці. Показники та методи вимірювання продуктивності праці. Виробіток. Трудомісткість: методи розрахунку та класифікації. Соціально-економічне значення підвищення продуктивності праці. Зовнішні та внутрішні чинники продуктивності праці. Фактори продуктивності праці їх економічна суть та види. Чинники та умови підвищення продуктивності праці. Показники виміру матеріально-технічних факторів та їх вплив на продуктивність праці. Суть і значення резервів зростання продуктивності праці. Абсолютні та відносні показники оцінки використання резервів. Програми управління продуктивністю праці. Суть, зміст і завдання організації праці. Складові організації праці. Режим праці. Класифікація робочих місць, їх організація, планування і обслуговування. Форми розподілу та кооперація праці на підприємстві. Види праці. Сутність нормування праці та його значення. Об'єкти нормування праці. Нормування робочого часу. Нормативи і норми праці. Методи встановлення норм. Заходи поліпшення нормування праці. Виробнича операція як об'єкт нормування праці. Структура робочого дня виконавця. Методи вивчення затрат робочого часу. Поняття про нормативи праці, вимоги до них. Види норм праці, їх розрахунок. Методи нормування праці.
Тема 6. Політика доходів та оплати праці	Сутність вартості робочої сили та її структура. Доходи населення та джерела їх формування. Бідність. Прожитковий мінімум. Оплата праці. Форми та системи оплати праці. Сутність та структура заробітної плати як соціально-економічної категорії. Функції заробітної плати. Принципи та елементи організації заробітної плати. Державне регулювання оплати праці. Колективні системи оплати праці. Договірне регулювання оплати праці. Тарифна система оплати праці та її елементи. Призначення і склад тарифної системи. Тарифно-кваліфікаційні довідники, їх призначення, структура, зміст. Тарифні ставки, їх економічне значення, види. Оплата праці керівників, спеціалістів та службовців. Шляхи удосконалення тарифної системи оплати праці. Організація преміювання працівників. Види преміювання.
Тема 7. Планування й регулювання соціально-трудових відносин	Сутність планування праці та його вплив на діяльність суб'єктів господарювання. Планування чисельності й складу персоналу. Планування соціального розвитку трудових колективів. Основні завдання аналізу продуктивності праці. Види планів з праці. Методи планування трудових показників. Планування та аналіз заробітної плати. Види звітності. Аналіз, звітність та аудит в сфері труда. Основні задачі аналізу звітності та виконання аудиторської перевірки. Основні показники звітності та аудиту у сфері праці. Сутність і завдання моніторингу соціально-трудової сфери. Джерела інформації про зайнятість і соціально-трудові відносини. Нормативно-правова та інформаційна база проведення моніторингу соціально-трудової сфери. Підготовка до проведення моніторингу соціально-трудової сфери. Основні напрями та блоки моніторингу соціально-трудової сфери. Роль державної служби зайнятості у регулюванні ринку праці. Призначення державних, територіальних і базових програм зайнятості населення. Заходи щодо реалізації державної політики зайнятості.
Тема 8. Міжнародна	Міжнародний досвід регулювання соціально-трудових відносин. Історія становлення та розвитку МОП. Цілі та завдання

організація праці та її роль у розвитку соціально-трудоких відносин	МОП. Пріоритетні напрями діяльності МОП. Організаційна структура МОП. Нормотворча діяльність МОП. Міжнародний кодекс праці. Основні конвенції МОП з питань регулювання ринку праці, їх характеристика.
--	--

Методи навчання

При вивченні навчальної дисципліни використовуються наступні методи навчання:

Вербальні	Вербальні методи навчання застосовуються для подання теоретичного матеріалу, розкриття сутності ключових понять, закономірностей і категорій у сфері праці, зайнятості та соціально-трудоких відносин, пояснення механізмів формування, розвитку та регулювання трудових процесів. До вербальних методів, що використовуються при вивченні дисципліни, належать пояснення, розповідь, бесіда, лекційний виклад, дискусія на заняттях, а також індивідуальні та групові консультації. Такі методи сприяють усвідомленню економічних і соціальних закономірностей трудових процесів, формуванню економічного мислення, розвитку логічного викладу думок і здатності до аргументованого аналізу соціально-економічних явищ у сфері праці.
Наочні	Наочні методи навчання використовуються для візуалізації теоретичних положень і практичних процесів, пов'язаних з економікою праці та соціально-трудокими відносинами. Під час лекційних і практичних занять застосовуються мультимедійні презентації, схеми, інфографіка, діаграми, інтелект-карти, скетчноутинг і скрайбінг. Використання наочності забезпечує кращу структурування знань, сприяє розумінню взаємозв'язків між соціально-економічними категоріями, стимулює інтерес до аналітичної діяльності, розвиває здатність бачити систему соціально-трудоких відносин як цілісний механізм.
Інтерактивні	Інтерактивні методи навчання спрямовані на активне залучення здобувачів освіти до процесу формування знань і навичок, необхідних для аналізу трудових процесів, соціального партнерства, мотивації праці та управління трудовими ресурсами. Під час занять застосовуються робота в парах і малих групах, ділові та рольові ігри, аналіз кейсів з практики ринку праці, моделювання, обговорення проблемних питань, розроблення мініпроектів. Інтерактивні методи стимулюють творчу активність здобувачів, формують компетентності у сфері комунікації, колективної взаємодії та прийняття рішень у трудовому середовищі.
Проблемно-пошукові	Проблемно-пошукові методи застосовуються для розвитку у здобувачів аналітичного й критичного мислення, вміння виявляти, формулювати й вирішувати проблеми у сфері праці та соціально-трудоких відносин. Вони реалізуються через постановку проблемних питань, аналіз реальних ситуацій, дискусійні обговорення, дослідницькі мініпроекти, розробку рекомендацій щодо підвищення ефективності праці, оптимізації зайнятості чи вдосконалення системи соціального партнерства. Такі методи сприяють розвитку самостійності мислення, аргументованості суджень, вміння застосовувати наукові підходи до оцінки соціально-економічних явищ.
Практичні	Практичні методи навчання спрямовані на формування у здобувачів умінь і навичок самостійного застосування теоретичних знань для аналізу, оцінювання та прогнозування процесів у сфері праці та зайнятості. Реалізація практичних методів відбувається через виконання розрахунково-аналітичних завдань, складання балансів робочого часу, аналіз ефективності праці, підготовку звітності щодо соціально-трудоких показників, оцінювання рівня безробіття, розробку пропозицій з удосконалення політики доходів і оплати праці.
Методи дистанційного навчання	Спрямовані на підтримку безперервного освітнього процесу в цифровому середовищі. Передбачають проведення лекцій, практичних занять і консультацій за допомогою платформи Zoom, а також організацію навчальної взаємодії через Moodle. Для самостійної роботи використовуються електронні бібліотеки, статистичні бази, відкриті аналітичні ресурси та електронні підручники.

Стратегія оцінювання результатів навчання

Змістовий контент результатів навчання з дисципліни	<p>Результати навчання з даної дисципліни, які здобувач освіти може продемонструвати та які можна ідентифікувати, оцінити і виміряти, розглядаються у вимірах 6 рівня Національної рамки кваліфікацій, що відповідає першому циклу вищої освіти Рамки кваліфікацій Європейського простору вищої освіти, а саме:</p> <p>Знання – сутності, принципів і категорій економіки праці та соціально-трудова відносин; чинників формування та використання трудового потенціалу; механізмів регулювання зайнятості, оплати праці, мотивації трудової діяльності; системи соціального партнерства та колективно-договірного регулювання; державної політики у сфері праці й соціального захисту; сучасних тенденцій розвитку ринку праці, людського капіталу та форм зайнятості в умовах цифрової трансформації економіки.</p> <p>Уміння/навички – аналізувати закономірності розвитку трудових відносин, ринку праці та зайнятості населення; оцінювати ефективність використання трудових ресурсів і витрат на персонал; здійснювати економічний аналіз показників продуктивності праці, заробітної плати, плинності кадрів; застосовувати методи нормування, планування і стимулювання праці; розробляти пропозиції щодо підвищення ефективності управління персоналом та оптимізації соціально-трудова відносин на підприємстві; прогнозувати динаміку зайнятості, безробіття й соціально-трудова процесів.</p> <p>Комунікація – аргументовано висловлювати думки з питань розвитку ринку праці, соціальної політики, оплати та мотивації праці; брати участь у колективному прийнятті рішень щодо вдосконалення системи управління персоналом і соціально-трудова відносин; обґрунтовувати власні позиції під час професійних дискусій і переговорів між соціальними партнерами.</p> <p>Відповідальність та автономія – самостійно організовувати економічний аналіз трудових процесів та соціально-трудова відносин; нести відповідальність за достовірність розрахунків і обґрунтованість висновків щодо стану й ефективності використання трудового потенціалу; проявляти ініціативність у розробці заходів із підвищення продуктивності праці, соціальної відповідальності бізнесу та якості трудового життя; демонструвати готовність до самостійного професійного розвитку та застосування новітніх підходів до управління працею.</p>
Критерії оцінювання	<p>Академічні успіхи здобувачів освіти в межах даної дисципліни оцінюються за бально-рейтинговою шкалою (максимальна кількість – 100 балів), що прийнята в ДУІТЗ, з обов'язковим переведенням кількості балів в оцінки за національною шкалою та за шкалою ECTS.</p> <p>Відмінно (A) – від 90 до 100 балів – здобувач у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу. Правильно вирішив усі або не менше 90% завдань, передбачених програмою навчальної дисципліни.</p> <p>Дуже добре (B) – від 82 до 89 балів – здобувач досить повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Однак під час викладання деяких питань допускаються при цьому окремі несуттєві неточності. Правильно вирішив 80-89% письмових завдань.</p> <p>Добре (C) – від 74 до 81 балів – здобувач достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Однак під час викладання деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно вирішив 74-81% письмових завдань.</p> <p>Задовільно (D) – від 64 до 73 балів – здобувач в цілому володіє навчальним матеріалом, викладає його основний зміст під час</p>

	<p>усних та письмових відповідей, але з не зовсім глибоким та всебічним аналізом, обґрунтуванням та аргументацією, з недостатнім використанням необхідної літератури, допускаючи при цьому окремі неточності та помилки. Правильно вирішив 64-73% письмових завдань.</p> <p>Задовільно (E) – від 60 до 63 балів – здобувач в цілому володіє навчальним матеріалом, викладає його основний зміст під час усних та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішив 60-63% письмових завдань.</p> <p>Незадовільно з можливістю повторного складання (FX) – від 35 до 59 балів – здобувач не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, стисло без аргументації та обґрунтування викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, поверхово розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності. Правильно вирішив 35-59% письмових завдань.</p> <p>Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни (F) – від 0 до 34 балів – Здобувач частково володіє навчальним матеріалом, не у змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки. Правильно вирішив 1-34% письмових завдань.</p>
Форма та методи контролю начальних досягнень	<p>Контроль успішності навчання здобувачів освіти здійснюється на засадах відкритості та академічної доброчесності. В межах даної дисципліни передбачено два види контролю: поточний (<i>тематичний, рубіжний</i>) та підсумковий (<i>семестровий</i>).</p> <p>Поточний контроль здійснюється протягом семестру під час проведення практичних занять; виконання завдань самостійної роботи; складання тематичних контрольних робіт, тестів тощо. Поточний контроль спрямований на перевірку: рівня підготовленості здобувача до занять; активності під час обговорення навчального матеріалу; якості виконання індивідуальних, практичних і тестових завдань; своєчасності та повноти виконання самостійної роботи. Результат поточного оцінювання є середньоарифметичним значенням отриманих балів за всі виконані завдання під час аудиторних (практичні, семінарські) занять та завдання, що виконуються під час самостійної роботи.</p> <p>До підсумкового контролю допускаються здобувачі, які за результатами поточного оцінювання набрали не менше 60 балів.</p> <p>Підсумковий контроль проводиться у формі екзамену, який передбачає перевірку рівня теоретичних знань, практичних умінь і навичок, а також здатності їх застосовувати у професійній діяльності.</p>

Політика навчальної дисципліни

Відвідування	Здобувачі вищої освіти самостійно планують відвідування лекційних занять, що проводяться в межах дисципліни згідно академічного розкладу. Присутність на практичних заняттях та контрольних заходах (екзамен) є обов'язковою. Важливим є своєчасне виконання індивідуальних завдань в межах самостійної роботи, передбачених програмою дисципліни.
Дотримання принципів академічної доброчесності	Підготовка усіх завдань, письмових робіт і т. ін., що виконуються в межах дисципліни, здійснюється здобувачем вищої освіти самостійно, на засадах академічної доброчесності. Викладач має право для перевірки робіт застосовувати різні програмні засоби.
Умови зарахування пропущених занять	Відпрацювання академічної заборгованості з дисципліни можливо до початку екзаменаційної сесії. Процедура узгоджується з викладачем, згідно його розкладу консультацій.
Інші умови	Навчально-методичні матеріали з дисципліни розміщені на гугл-диску НМКД та платформі Moodle, доступ до них здобувачу надається на початку вивчення дисципліни ОК-15, згідно розкладу академічних занять та робочого навчального плану ОПП

Рекомендовані джерела інформації

Базові підручники та навчальні посібники	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Азаренкова Г. М., Борисенко І. І., Головка О. Г. Економіка праці та соціально-трудові відносини: Навчальний посібник. Львів: Новий Світ, 2020. 343 с ▪ Гринкевич С.С. Розвиток трудового потенціалу України в умовах формування інформаційного суспільства : моногр. Львів. : Вид-во Львівської комерційної академії, 2012. 355 с ▪ Економіка праці : навчальний посібник. За заг. ред. Г. В. Назарової. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. 330 с. ▪ Ільїн Л.М., Акіліна О.В. Економіка праці та соціально-трудові відносини. Підручник. Київ: Київський університет імені Б. Грінченка. 2020. 941 с. ▪ Кодекс законів про працю України: Закон № 322-VIII від 10.12.71 ВВР, 1971, додаток до № 50, ст. 375 / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text
Методичні рекомендації та розробки викладачів дисципліни	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Точиліна Ю.Ю. Економіка праці та соціально-трудові відносини : навчально-методичний комплекс дисципліни [ОПП «Цифрова економіка» зі спеціальності С1 Економіка та міжнародні економічні відносини (за спеціалізаціями) для здобувачів першого (бакалаврський) рівня вищої освіти]. Одеса : ДУІТЗ, 2025. 86 с. [Електр. ресурс].
Інформаційні ресурси	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Державна служба статистики України https://www.ukrstat.gov.ua ▪ База законодавства України https://zakon.rada.gov.ua ▪ Міністерство економіки України https://me.gov.ua ▪ Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України https://www.msp.gov.ua/ ▪ Національний банк України https://bank.gov.ua

Рік введення силабусу – 2025 р.

Затверджено рішенням кафедри публічного управління та цифрової економіки (Протокол від 29 серпня 2025 р. № 1)

В. о. завідувача кафедри

Олександра ЦИРА

Гарант освітньої програми

Юлія ТОЧИЛІНА

Викладач:

Юлія ТОЧИЛІНА